

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.05.2003, sp. zn. 29 Odo 83/2001, ECLI:CZ:NS:2003:29.ODO.83.2001.1

Číslo: 6/2004

Právní věta: Účastníci sdružení ve smyslu ustanovení § 829 a násl. obč. zák. mohou činit právní úkony vůči třetím osobám pod společným (i fantazijním) jménem sdružení (§ 10 odst. 2 obch. zák.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.05.2003

Spisová značka: 29 Odo 83/2001

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Právní úkony

Předpisy: § 10 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 829 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 9. 11. 1998, ve znění opravného usnesení ze dne 28. 12. 1998, uložil žalovanému K. D. do tří dnů od právní moci rozsudku zaplatit žalobkyni 380 156,20 Kč (bod I. výroku), zamítl žalobu ohledně požadovaného příslušenství – 19% úroku z prodlení z částky 380 156,20 Kč od 23. 6. 1995 do zaplacení (bod II. výroku) a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení částku 71 072 Kč (bod III. výroku).

Soud prvního stupně dospěl po provedeném dokazování k závěru, že právní předchůdce žalobkyně (sdružení K. – dále též jen „sdružení“) coby zhotovitel a podnikatel K. D. coby objednatel uzavřeli 13. 10. 1994 platnou smlouvu o dílo, jejímž předmětem bylo provedení fasády L. na objektu P. na ulici T. v K. V. Dílo mělo být provedeno do 20. 12. 1994. Právní nástupnictví žalobkyně po sdružení (a tudíž i její aktivní legitimaci ve sporu) měl soud pro uplatňovanou pohledávku za prokázané smlouvou o prodeji podniků uzavřenou 30. 6. 1996 mezi sdružením jako prodávajícím a žalobkyní jako kupující. Podle soudu je žalovaný povinen zaplatit žalobkyni zbývající část dohodnuté odměny za provedení díla přesto, že dílo nebylo dokončeno ve smluvně určeném termínu; v průběhu řízení bylo totiž prokázáno, že zápisy ve stavebním deníku došlo k posunutí původního termínu dokončení díla. Zamítavý výrok rozsudku ohledně příslušenství soud odůvodnil tím, že žalobkyně neprokázala, že by v roce 1994 bylo v T. průměrné procento úroku vyšší než osmnáct procent.

K odvolání žalobkyně (směřujícímu proti zamítavému výroku ohledně příslušenství) a žalovaného (směřujícímu proti vyhovujícímu výroku rozsudku i proti výroku o nákladech řízení) Vrchní soud v

Praze (poté, co vzal na vědomí, že v důsledku smlouvy o vkladu části podniku ze dne 31. 10. 1998 uzavřené mezi žalovaným jako vkladatelem a společností K. D., a. s., jako přejímající společností, se právní nástupkyní žalovaného v tomto řízení stala označená akciová společnost) rozsudkem ze dne 21. 9. 2000 připustil částečné zpětvzetí žaloby žalobkyní a rozsudek soudu prvního stupně v části zamítavého výroku, a to ohledně 5,5% úroku z prodlení z částky 380 156,20 Kč od 23. 6. 1995 do zaplacení, zrušil a v tomto rozsahu řízení zastavil (první výrok), ve zbývajících částech zamítavého výroku rozsudek změnil tak, že žalované uložil zaplatit žalobkyni 13% úrok z prodlení z částky 380 156,20 Kč od 23. 6. 1995 do zaplacení (druhý výrok), a ve vyhovujícím výroku a ve výroku o nákladech řízení rozsudek potvrdil (třetí výrok). Dále žalovanou zavázal zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 25 595 Kč (čtvrtý výrok) a připustil proti svému rozsudku dovolání (pátý výrok).

Co do potvrzujícího výroku rozsudku ve věci samé odvolací soud přisvědčil závěrům soudu prvního stupně v tom, že smlouva o dílo byla sjednána platně a že žalobkyně je ve sporu aktivně věcně legitimována, uváděje, že „zápis o předání a převzetí majetků“ uzavřený dne 1. 7. 1996 mezi F. O. starším a L. J. jako účastníky sdružení (na straně jedné) a žalobkyní (na straně druhé) lze hodnotit ve smyslu § 524 obč. zák. jako postoupení pohledávky. Oproti soudu prvního stupně odvolací soud – cituje ustanovení § 365 obch. zák. – uzavřel, že zápisy ve stavebním deníku sice nedošlo k posunutí termínu provedení díla (do 27. 3. 1995), že se však žalobkyně nedostala do prodlení s plněním, neboť závazek nemohla plnit pro prodlení původního žalovaného (pro nepřipravenost stavby). Žalované tak nemohlo vzniknout právo na vyúčtování smluvní pokuty, a proto ani nemohlo dojít k započtení smluvní pokuty proti pohledávce žalobkyně z titulu nedoplatku úhrady za provedené dílo. Změnu zamítavého výroku rozsudku odvolací soud odůvodnil tím, že zbylá výše úroků z prodlení je v souladu s ustanovením § 369 a § 502 obch. zák.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná včas dovolání, jímž podle obsahu napadá potvrzující výrok rozsudku ve věci samé a měnicí výrok rozsudku, jímž byla zavázána k úhradě příslušenství pohledávky. Přípustnost dovolání opírá o ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. V dovolání především namítá, že smlouva o dílo je za zhotovitele uzavřena občanským sdružením, že však v nadpisu chybí jména účastníků sdružení. Tento nedostatek dle názoru dovolatelky způsobuje neplatnost smlouvy, když v průběhu řízení nebyla vyřešena otázka, mezi kým došlo k uzavření smlouvy o dílo. Další pochybení soudu spatřuje dovolatelka v úsudku, že došlo k posunutí termínu zhotovení díla (do 27. 3. 1995). Dovolatelka dále zdůrazňuje, že smluvní pokutu uplatnila v souladu s platnou právní úpravou; smluvní pokuta má objektivní charakter a zavinění objednatele zde nepřichází v úvahu. Zhotovitel se proto nemůže zbavit povinnosti dokončit dílo v určeném termínu ani v důsledku jakýchkoliv zápisů ve stavebním deníku. Soud tedy pochybil, když zápočet smluvní pokuty nepřipustil. Konečně dovolatelka namítá, že sdružení založené dle § 829 a násl. obč. zák. nemá právní subjektivitu, a proto nemohlo smlouvou o prodeji podniku převést své pohledávky na společnost s ručením omezeným (žalobkyni); smlouva o prodeji podniku ze dne 30. 6. 1996 je tedy neplatná a žalobkyně nemá aktivní věcnou legitimaci k vedení sporu. Jestliže by kterýkoliv ze členů sdružení měl zájem prodat podnik nebo jeho část, měl nejprve rozdělit majetek sdružení (tedy i pohledávky) a osoba, která by získala předmětnou pohledávku, by ji mohla smlouvou o postoupení pohledávky převést na nově založenou společnost s ručením omezeným. Dovolatelka proto požaduje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Podle bodu 17., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. lednem 2001). O takový případ jde i v této věci.

Dovolání proti měnicímu výroku rozsudku ohledně příslušenství pohledávky je přípustné podle

ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku ve věci samé je přípustné podle § 239 odst. 1 o. s. ř.

Dovolání není důvodné.

Nejvyšší soud proto dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Po obsahové stránce vystihují dovolací argumenty dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., jehož prostřednictvím lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti k vadám vyjmenovaným v § 237 odst. 1 o. s. ř. (tzv. „zmatečností“) a (je-li dovolání přípustné) k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; jelikož tyto vady řízení nejsou dovoláním namítány a z obsahu spisu se nepodávají, je žalované u dovolání, jehož přípustnost byla založena podle ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř., k dispozici pouze dovolací důvod uvedený v § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. (srov. rozhodnutí uveřejněné pod číslem 34/1994 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Toto omezení sice neplatí ohledně měnicího výroku rozsudku o příslušenství pohledávky, ohledně něj však dovolatelka (s přihlédnutím k jeho akcesorické povaze logicky) jiné argumenty než ty, jež se pojí s právním posouzením věci ohledně jistiny, též neuplatnila.

Vzhledem k tomu, že odvolací soud nevymezil právně významné otázky výrokem rozhodnutí (srov. náleží Ústavního soudu z 20. 2. 1997, sp. zn. [III. ÚS 253/96](#), otištěný v příloze sešitu č. 7, ročníku 1997, Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek), je dovolání ve smyslu § 239 odst. 1 o. s. ř. přípustné pro všechny právní otázky, na nichž napadené rozhodnutí spočívá a jejichž řešení bylo dovoláním zpochybněno.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Ze skutkového stavu věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů (a který v rozsahu, v němž se přípustnost dovolání opírá o ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř., dovoláním ani nemohl být zpochybněn), Nejvyšší soud při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

- 1) sdružení K. jako zhotovitel a podnikatel K. D. jako objednatel si dne 13. 10. 1994 písemně dohodli (v listině označené jako smlouva o dílo), že sdružení provede pro jmenovaného dílo spočívající dodávce a montáži fasády L. na objektu P. na ulici T. v K. V., a to v době od 15. 11. 1994 do 20. 12. 1994, s tím, že cena díla činí 957 880 Kč. Pro případ prodlení zhotovitele s předáním díla byla dohodnuta smluvní pokuta ve výši půl procenta denně z celkově dohodnuté částky za každý den prodlení a ujednáno, že případná smluvní pokuta bude odečtena z konečné faktury. Smlouvu za zhotovitele p-2odepsal F. O. starší.
- 2) F. O. starší a L. J. uzavřeli 3. 1. 1994 písemně smlouvu o sdružení, s tím, že podle její hlavy 7 sdružení zastupují navenek společníci, z nichž každý je oprávněn jednat samostatně.
- 3) F. O. starší a L. J. uzavřeli 30. 6. 1996 za sdružení jako prodávající se žalobkyní jako kupující smlouvu o prodeji podniku.

Podle ustanovení 829 obč. zák. (jak platilo i ke 3. 1. 1994) se může několik osob sdružit, aby se

společně přičinily o dosažení sjednaného účelu (odstavec 1). Sdružení nemají způsobilost k právům a povinnostem (odstavec 2). Ustanovení § 836 obč. zák. pak určuje (a ke 3. 1. 1994 též určovalo), že není-li ve smlouvě stanoveno jinak, rozhodují účastníci o obstarávání společných věcí jednomyslně.

Podle ustanovení § 10 odst. 2 obch. zák. ve znění účinném ke dni uzavření smlouvy o dílo, tj. ve znění zákonů č. 264/1992 Sb., č. 591/1992 Sb., č. 600/1992 Sb., č. 286/1993 Sb. a č. 156/1994 Sb., platilo, že podniká-li více osob pod společným jménem bez založení právnické osoby, jsou tyto osoby povinny splnit závazky vzniklé při tomto podnikání společně a nerozdílně.

Z citovaných ustanovení vyplývá, že ačkoliv sdružení podle § 829 a násl. obč. zák. nemá právní subjektivitu, český právní řád připouští (a stále připouští), aby více osob (zde členové sdružení F. O. starší a L. J.) podnikalo pod společným jménem (zde pod jménem „K.“) bez založení právnické osoby (kterou sdružení není), a takto učiněným úkonům přiznával právní závaznost (potud, že tímto způsobem vzniklé závazky z podnikání byly ony osoby povinny splnit společně a nerozdílně). Ve spojení s výše cit. zjištěním ze smlouvy o sdružení pak lze uzavřít, že námitka neplatnosti smlouvy o dílo pro vady v označení zhotovitele nemůže obstát. Jestliže totiž F. O. starší činil právní úkon (uzavíral smlouvu o dílo) pod společným jménem („K.“), které s L. J. dali svému sdružení, pak jednal způsobem zákonem dovoleným (srov. § 10 odst. 2 obch. zák.) a navíc ve shodě s oprávněním založeným mu (v poměrech sdružení) v hlavě 7 smlouvy o sdružení. Odvolací soud na tomto základě věc také řešil a jak plyne z podaného výkladu, vyřešil zkoumanou otázku správně.

Zjevně nedůvodná je dovolatelčina námitka, podle níž soud - nesprávně - uzavřel, že došlo k posunutí termínu zhotovení díla (do 27. 3. 1995). Nehledě ke skutkovému charakteru této námítky, Nejvyšší soud poukazuje na to, že takový závěr odvolací soud ve skutkové ani v právní rovině neučinil (výslovně naopak uvedl, že k posunutí termínu zhotovení díla nedošlo).

K námitce, že smluvní pokuta má objektivní charakter, takže zavinění objednatele nepřichází v úvahu a zhotovitel se nemůže zbavit povinnosti dokončit dílo v určeném termínu ani v důsledku jakýchkoliv zápisů ve stavebním deníku, lze uvést následující: Smluvní pokuta ve smyslu ustanovení § 544 a 545 obč. zák. a § 300 až 302 obch. zák. je institutem zajištění závazkového vztahu pro případ, kdy by jedna ze smluvních stran nedostála svému závazku. Z uvedeného tedy vyplývá, že ustanovení o smluvní pokutě lze aplikovat teprve za situace, kdy jedna ze smluvních stran nesplnila touto pokutou zajišťovaný závazek, a to bez ohledu na zavinění. O tento případ však ve věci nejde. Právní posouzení věci odvolacím soudem spočívá na skutkových zjištěních, podle kterých se zhotovitel nedostal do prodlení s provedením díla proto, že mu objednatel nevytvořil podmínky nezbytné k tomu, aby dílo mohlo být provedeno řádně a včas (nebylo připraveno staveniště).

Podle ustanovení § 365 obch. zák. je dlužník v prodlení, jestliže nesplní řádně a včas svůj závazek, a to až do doby poskytnutí řádného plnění nebo do doby, kdy závazek zanikne jiným způsobem. Dlužník však není v prodlení, pokud nemůže plnit svůj závazek v důsledku prodlení věřitele.

Prodlením věřitele (v konkrétním případě tedy prodlením objednatele) se ve smyslu ustanovení § 370 obch. zák. rozumí situace, kdy věřitel v rozporu se svými povinnostmi vyplývajícími ze závazkového vztahu nepřevzme řádně nabídnuté plnění nebo neposkytne spolupůsobení nutné k tomu, aby dlužník mohl splnit svůj závazek.

Jelikož podle skutkových závěrů soudů nižších stupňů (jež se opíraly o zápisy ve stavebním deníku) nevznikla situace, za níž by dovolatelka byla oprávněna požadovat po žalobkyni úhradu smluvní pokuty (právní předchůdce žalobkyně nebyl v prodlení s předáním díla, neboť tento závazek nemohl splnit pro prodlení původního žalovaného co do součinnosti při přípravě staveniště), nemohlo dojít ani k započtení smluvní pokuty proti pohledávce žalobkyně.

Zbývá vypořádat se s námitkou, že nemá-li sdružení dle § 829 a násl. obč. zák. právní subjektivitu, nemohlo smlouvou o prodeji podniku ze dne 30. 6. 1996 převést své pohledávky (včetně té, o níž se vede spor) na žalobkyni.

Z ustanovení § 833 obč. zák. vyplývá (a k 30. 6. 1996 též plynulo), že poskytnuté peníze nebo jiné věci určené podle druhu jsou ve spoluvlastnictví všech účastníků (sdružení) v poměru k jejich výši, a to sdělením o jejich oddělení od ostatního majetku účastníka nebo předáním pověřenému účastníku. Věci jednotlivě určené jsou v bezplatném užívání všech účastníků.

Podle ustanovení § 834 obč. zák. (a to i ve znění k 30. 6. 1996) majetek získaný při výkonu společné činnosti se stává spoluvlastnictvím všech účastníků.

S ohledem na to, že sdružení nemá právní subjektivitu a nemůže tudíž nabývat práva ani závazky, je zřejmé, že nabyvateli práv a osobami odpovídajícími za závazky sdružení jsou jednotliví účastníci sdružení.

Smlouva o prodeji podniku ze dne 30. 6. 1996 byla na straně prodávající podepsána všemi (v daném případě toliko dvěma) účastníky sdružení. Podle přesvědčení Nejvyššího soudu k tomu, aby na základě této smlouvy přešla na nabyvatelku práva a závazky členů sdružení, nebylo v situaci, kdy šlo o prodej uskutečněný společným právním úkonem těchto členů, zapotřebí jejich předchozí vzájemné vypořádání. O tom, že jako prodávající vystupuje ve smlouvě sdružení, platí beze zbytku to, co bylo na dané téma uvedeno výše (ve vztahu k § 10 odst. 2 obch. zák. a § 829 odst. 2 obch. zák.) při posuzování platnosti smlouvy o dílo.

Pro doplnění je třeba uvést, že účelem sdružení založeného dle § 829 a násl. obč. zák. je mimo jiné i sdružení prostředků jednotlivých účastníků takového seskupení pro lepší dosažení jejich cíle. Jedním z důvodů, proč dochází k vytváření sdružení, je zájem na tom, aby činnost jednoho či několika účastníků byla prováděna na účet všech, tedy, aby právní úkony provedené jedním nebo více účastníky zavazovaly všechny účastníky sdružení. V tomto kontextu pak lze - a to i s přihlédnutím k dispozitivnímu charakteru ustanovení § 836 obč. zák. a k výše citovanému ujednání obsaženém v hlavě 7 smlouvy o sdružení - uzavřít, že účastníci sdružení mohli pod společným jménem sdružení uzavřít např. kupní smlouvu, smlouvu o dílo nebo smlouvu o postoupení pohledávky získané z jejich podnikání ve sdružení.

Dovolatelce se tudíž prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu správnost napadeného rozhodnutí zpochybnit nepodařilo. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání jako nedůvodné zamítl (§ 243b odst. 1 a 5 o. s. ř.).